

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г.Шевченка

**Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Завідувач кафедри
А.М. Острянюк
(прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма 081 Право

2020 – 2021 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від 01 вересня 2020 року.

Розробники: Дорохіна Тамара Федорівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства.

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Українознавство як комплексна система знань про Україну та українство має власну історію і вона є важливим складовим компонентом науки. Вивчення історії українознавства сприяє зосередженню уваги молоді на відродженні історичної пам'яті, на створенні на основі уроків минулого передумов для осмислення проблем сучасності, визначення перспектив і шляхів досягнення мети у майбутньому. Курс «Історія українознавства» втілює дві глобальні функції – науково-дослідну і виховну. Освіта і виховання творять майбутнє спільноти, нації, держави. Найефективнішим засобом виховання є розкриття правди історії та буття людей від роду, племені, етносу до нації на засадах правдивої гуманістично-патріотичної науки, науково усвідомленої національної ідеї.

Накопичення знань про терени України та його людність сягає глибокої давнини, продовжується у період зародження та становлення українського етносу, однак системно формуватися українознавчі знання розпочали лише у ХІХ ст. У 20-х рр. ХХ ст. відбувається на певному рівні інституювання українознавства, виходить перший підручник «Українознавство: покажчик потрібнішої для самоосвіти літератури» С. Єфремова. Проте політика терору 30-х рр. зупиняє історію розвитку українознавства на території України, піддає його забороні, жорсткому переслідуванню. Вивчення українознавства отримує продовження за кордоном. Тільки у 90-х рр., коли Україна стає незалежною, суверенною державою, українознавство знову актуалізується, створюються наукові, освітньо-виховні та громадсько-політичні інституції українознавчого спрямування: Інститут українознавства при Київському університеті ім. Т. Г. Шевченка (нині ННДІУ МОН України), Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Інститут українознавства при Прикарпатському державному університеті ім. В. Стефаника, Міжнародна асоціація «Україна і світове українство» тощо. Тобто, історія українознавства отримує продовження на Батьківщині, формується його концепція, теоретико-методологічні основи тощо, українознавство постає як цілісна наукова система самопізнання, самовдосконалення й самореалізації українського народу, єдності його знання і практичної дії.

Предметом вивчення «Історії українознавства» є процес формування українознавства як єдиної системи наукових знань про Україну та українство у різні історичні періоди. Особливо значущою в становленні українознавства як науки етнонаціонального самопізнання є Новітня доба, визначена переходом дослідників до вивчення й осмислення буття народу як цілого¹.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія українознавства» є формування історичної свідомості молоді, в якій поєднуються знання, погляди, уявлення про Україну та українство у їх часопросторовій єдності. Дисципліна допоможе усвідомити нерозривний зв'язок між минулим і сучасністю, традиціями і досвідом різних поколінь українців, спонукає до активної наполегливої праці в

¹ Історія українознавства: Навчальний посібник / за ред. П. П. Кононенка. К. : «Академвидав», 2011. С. 20.

розбудові і зміцненні держави, пропагує українськість, вказує на співпричетність до українського культурно-інформаційного простору.

У процесі ознайомлення з історією українознавства на лекційних та семінарських заняттях студенти отримують знання, навички, досвід самостійної та індивідуальної роботи для виконання практичних завдань, підготовку та проведення різного роду українознавчих заходів, презентацій, написання рефератів, есе, курсових робіт тощо.

Обсяг дисципліни

	Денна форма
Кількість кредитів ECTS	5
Кількість годин:	
- лекції	36
- практичні / семінарські	24
- лабораторні	
- індивідуальні завдання	
- самостійна робота студента	90

Статус навчальної дисципліни: «Історія українознавства» вибіркова дисципліна навчального плану.

Передумовами для вивчення дисципліни «Історія українознавства» є опрацювання українознавчих курсів: історія України, археологія, етнографія України, етнологія України, географія України, культурологія та ін.

Очікувані результати навчання

На основі наукової джерельної бази, всебічного системного вивчення й висвітлення історії становлення українознавства, основних характеристик та філософії самого українознавства як наукової системи студентська молодь має отримати знання та навички виявляти і досліджувати напрями, шляхи, джерела, досвід поколінь та історичні уроки становлення й розвитку української людини – етносу, народу, нації, аналізувати державотворчі процеси минулого та сприяти аналізу тенденцій, закономірностей, причин та наслідків розв'язання проблем сучасності; сприяти виробленню суспільних, державних, гуманістичних, духовно-культурних ідеалів, визначенню морально-етичних та естетичних критеріїв і принципів життєдіяльності українців. Після опанування курсом студенти повинні розуміти й використовувати основні сучасні терміни і положення українознавчих наук, методикау їх викладання, а також бути здатними аналізувати, порівнювати і класифікувати результати діяльності науковців різних напрямків і шкіл, володіти знаннями та розуміннями історіографії для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії, а також володіти концептуальними науковими та практичними знаннями, здатністю до критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять при вивченні (у подальшому – навчанні) історичних та українознавчих дисциплін.

Перед викладачами курсу ставляться вимоги максимально наближати систему знань, методикау їх викладання до завдань національно-патріотичного виховання.

Засоби діагностики результатів навчання

Важливою складовою навчального процесу є контроль і педагогічне оцінювання. Залежно від дидактичної мети використовуються різні види контролю:

- вхідний, що ставить за мету виявити базовий рівень підготовки студентів за дисциплінами, що є основою курсу етнології (тестування, співбесіда, опитування);
- поточний, що здійснюється з метою перевірки рівня знань студентів етапі первинного засвоєння навчального матеріалу (семінарські заняття, тестування, самостійна робота, практичні та індивідуальні завдання);
- проміжний, що оцінює знання, уміння і навички студентів за результатами вивчення окремих навчальних модулів (індивідуальні завдання, колоквиум);
- підсумковий, проводиться з метою оцінювання рівня засвоєння студентами навчального матеріалу в кінці семестру (**екзамен**).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	F _x	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Засоби діагностики результатів навчання

Засоби діагностики успішності та якості навчання:

- практичні заняття
- самостійна робота студентів
- виконання індивідуальних завдань (реферати, доповіді, презентації, виступи на наукових заходах, есе)
- колоквиум
- екзамен.

Програма та структура навчальної дисципліни

№	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин/денна форма			
		Разом	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Українознавство – наука про Україну та українство					

1	Концептуальні, історичні та теоретико-методологічні основи розвитку українознавства	4	2		2
2	Передумови становлення та основні етапи розвитку українознавства	11	2	2	4+3=7
3	Джерельна база та історіографія українознавства	15	4	2	6+3=9
	Разом за модуль I	30	8	4	12+6=18
Змістовий модуль II. Об'єктивна зумовленість українознавства як системи знань про Україну та українство					
4	Зародження знань про терени України та її людність у доісторичну добу, період Київської Русі	11	2	2	4+3=7
5	Козацько-Гетьманська доба в системі українознавства	11	2	2	4+3=7
6	Творення наукових основ українознавства у XIX ст.	13	4	2	4+3=7
	Разом за модуль II	35	8	6	12+9=21
Змістовий модуль III. Формування українознавчої науки у XX ст.					
7	Українознавство в період культурно-національного відродження (1900–1916 рр.)	11	2	2	4+3=7
8	Вплив національної державності України 1917–1922 рр. на розвиток українознавства	9	2	2	2+3=5
9	Українознавство в умовах політики українізації 1923–1932 рр.	11	2	2	4+3=7
10	Роль шістдесятництва у відродженні українознавства (друга половина 50-х – 60-ті рр. XX ст.)	9	2	2	2+3=5
11	Інституювання українознавства	9	2	2	2+3=5
	Разом за модуль III	49	10	10	14+15=29
Змістовий модуль IV. Українознавство за кордоном					
12	Українознавчі науково-освітні центри за кордоном	6	2		4
13	Українознавча проблематика у працях українців за кордоном	6	2		4
	Разом за модуль IV	12	4		8
Змістовий модуль V. Становлення українознавства у часи розбудови незалежної,					

суверенної української держави					
14	Особливості розвитку українознавства у кінці ХХ ст.	4	2		2
15	Українознавство у період розбудови незалежної української держави	14	2	4	2+6=8
16	Історія становлення Інституту українознавства при Київському університеті ім. Т. Г. Шевченка та подальша його доля (реферативні читання)	6	2		4
Разом за модуль V		24	6	4	8+6=14
Разом за курс		150	36	24	44+36=90

Форми контролю навчальних досягнень (поточний та підсумковий)

Поточне тестування та самостійна робота																	Сума
Види навч. роботи	Зміст. модуль I			Зміст. модуль II			Зміст. модуль III				Зміст. модуль IV		Зміст. модуль V			100	
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T13	T14	T14	T15		T16
Лекції	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Практ.	-	4	4	4	4	4	4	4	4	4	-	-	-	4			40
Індивід. робота																	5
СРС	4			4			4				4		4			20	
Колок.																	10
Екзамен																	25

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Силабус з курсу.
4. Тематичні плани лекційних і практичних занять.
5. Конспект лекцій з дисципліни.
6. Навчальні посібники з дисципліни.
7. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.
8. Перелік питань до колоквиуму, екзамену.
9. Перелік питань для самостійної роботи студентів. Методичні рекомендації та побажання, що забезпечують самостійну роботу студентів.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Бадзьо Ю. Національна ідея і національне питання. К. : Смолоскип, 2000. 52 с.
2. Баран В. Д., Баран Я. В. Історичні витоки українського народу. К. : Генеза, 2005. 208 с.
3. Баранівський В. Ф. Філософсько-методологічні засади українознавства // Зб. наук. праць НДІУ. К., 2004. Т. II. С. 25–31.
4. Бевз Т. А. Українська державність: ідеологія, політика, практика. (Система народознавства у теоретичних концепціях Н. Григорієва). К. : ІПіЕНД, 2004, 247 с.
5. Бичко І. В. Українознавство (точка зору) // Мала енциклопедія етнодержавознавства. К. : Генеза, 1996. С. 145.
6. Борисенко В. К. Провідна роль українознавства у створенні концепції національної культури в Україні // Зб. наук. праць НДІУ. Т. XVI. К., 2007. С. 317–328.
7. Буяшенко В. В. Національна самосвідомість українців: проблема самоідентифікації // Зб. наук. праць НДІУ. К., 2005. Т. IV. С. 144–151.
8. Гавриленко О. П. Екогеографія України: Навчальний посібник. К. : Знання, 2008. 648 с.
9. Гомотюк О. Є. Проблеми української державності у сфері українознавства (до історіографії питання) // Зб. наук. праць НДІУ. К., 2004. Т. II. С. 417–427.
10. Грушевський М. С. Звідки пішло українство і до чого воно йде. К. : [б.в.], 1917. 16 с.
11. Грушевський М. Розвиток українознавчих досліджень та вияви в них основних питань українознавства // Український історик. Т. 27. Число 1–4 (104–107). 1990.
12. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. К. : «Знання», 1991. 240 с.
13. Дашкевич Я. Українознавство, україністика, україніка. Еволюція понять та їх майбутнє // Другий міжнародний конгрес україністів. Історіографія українознавства. Львів, 1993. С. 3–8.
14. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. Львів : Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 490 с.
15. Донцов Д. Історія розвитку української національної ідеї. К. : Знання, 1991. 48 с.
16. Енциклопедія українознавства: Заг. част. В 3-х т. Словникова част. В 11-ти т. / гол. ред. В. Кубійович. Репринтне вид. слов. частини. Львів, 1993; заг. част. К., 1995.
17. Євтух В., Трощинський В., Попок А. Закордонне українство. К. : ВІК, 2005. 308 с.

18. Єфремов С. Українознавство: показчик потрібнішої для самоосвіти літератури. К. : Друкарня Всеукраїнського кооперативного видавництва, 1920. 64 с.
19. Железняк Н. М. Національна ментальність – визначальний етнічний чинник формування громадянина України // Зб. наук. праць НДІУ. К., 2004. Т.ІІІ. С. 440–446.
20. Ідзьо В. С. Українська держава в ІХ–ХІІ століттях. Львів : СПОЛОМ, 2004. 416 с.
21. Ідзьо В. С. Галицька держава – процеси етнотворення і становлення (ІІІ–ХІІ ст.). Львів: Камула, 2005. 352 с.
22. Історія українознавства: Навчальний посібник / За гол. ред. П. П. Кононенка. К. : «Академвидав», 2011. 512 с.
23. Калакура Я. С. Історичні засади українознавства. К. : НДІУ, 2007. 381 с.
24. Калакура Я. С. Методологічний інструментарій українознавця // Збірник наукових праць НДІУ. Том 1. К., 2003. С.174–182.
25. Касьянов Г. Теорія нації та націоналізму: Монографія. К. : Либідь, 1999. 352 с.
26. Кононенко П. П. Концепція національної система освіти // Українознавство: Концепції, програми, документи., 1995. С. 29–42.
27. Кононенко П. П. Українознавство: Підручник для ВНЗ. К. : Міленіум, 2006.
28. Кононенко П. П., Кононенко Т. П. Українознавство – наука любові, етики, життєтворчості // Збірник наукових праць НДІУ МОН України. Том 1. К., 2003. С. 72–96.
29. Кононенко П. П. Українознавство: проблеми методології // Збірник наукових праць НДІУ МОН України. Том 1. К., 2003. С. 109–114.
30. Кононенко П. П., Токар Л. П., Маляренко Л. П. Українознавство в системі освіти: Довідник джерел з питань змісту, методології та методики викладання. К., 1996.
31. Липа Ю. Призначення України. Львів : Просвіта, 1992. 271 с.
32. Лук'яненко Л. Національна ідея і національна воля. К., 2006. 288 с.
33. Мельник Л. Г. Утвердження ідеї українського національного самовизначення (кінець ХVІІІ – поч. ХХ ст.): Конспект лекцій. К. : НМК ВО, 1992. 84 с.
34. Мінченко Т. Виховання національної самосвідомості засобами українознавства (з досвіду роботи ЗНЗ №40 м. Чернівці) // Українознавство. 2003. Число 4 (9). С. 160–161.
35. Науковий інструментарій українознавця. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Токар Л.К. – К., 2012. – 376 с.
36. Національні процеси в Україні: Історія і сучасність. Документи і матеріали: у 2-х част. / за ред. В. Ф. Панібудьласки. К. : Вища школа, 1997. 704 с.
37. Недюха М. П. Українознавство як наука і навчальна дисципліна // Зб. наук. праць НДІУ. К., 2005. Т. VII. С. 13–19.
38. Онищенко І. Г. Етно- та націогенез в Україні (етнополітологічний аналіз). К. : Четверта хвиля, 1997. 239 с.

39. Печеранський І. П. До питання про методологію українознавчих досліджень // Зб. наук. праць НДІУ. К. : Фоліант, 2006. Т. XI. С. 61–67.
40. Плівачук К. В. Від народознавства до українознавства // Зб. наук. праць НДІУ. К., 2003. Т. I. С. 255–259.
41. Римаренко Ю. І. Національний розвій України: проблеми і перспективи. К. : Юрінком, 1995. 272 с.
42. Смолій В. Українська державна ідея XVII–XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації. К. : Альтернативи, 1997. 368 с.
43. Таланчук О. Українознавство. Усна народна творчість. К. : Либідь, 1998. 248 с.
44. Токар Л. К. Зміст українознавства: системно-функціональний підхід до структурування знань // Зб. наук. праць НДІУ. К. : Міленіум, 2005. Т. IV. С. 24–32.
45. Токар Л. Мета та завдання українознавства. Національні інтереси // Українознавство. 2007. № 3. С. 89–91.
46. Українознавство: Навчальний посібник для студентів ВНЗ / За ред. М. І. Обушного. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 627 с.
47. Шевченко В. Українознавство в структурі наук в Україні // Українознавство. 2005. Число 4. С. 210–220.
48. Ярошинський О. Б. Сучасні дослідження української національної ідеї: проблеми, здобутки і перспективи // Українознавство – наука самопізнання українського народу: матеріали X-ї щорічної Міжнародної науково-практичної конфер. 18-20 жовтня 2001 р. / заг. ред. П. П. Кононенко, наук. ред.-упорядн. О. Б. Ярошинський. К. : НДІУ, 2001. С. 36–38.

Допоміжна література:

1. Алексеев В. Этногенез. М. : Высшая школа, 1986. 176 с.
2. Антонович Д. Українська культура. Мюнхен : Український технічно-господарський інститут, 1983. 517 с.
3. Багрянний І. Нац. ідея та націоналізм // Сучасність. 1992. № 4. С. 79–90.
4. Балущок В. Етногенез українців // Народна творчість та етнографія. К., 2002. № 1–2. С. 26–34.
5. Баран В. Д. Етногенетичні процеси на території України в другій половині I тис. н. е. // Етногенез та рання історія слов'ян: Нові наукові концепції на зламі тисячоліть. Львів, 2001.
6. Баран В. Д., Козак Д. М., Терпиловський О. М. Походження слов'ян. К. : Наукова думка, 1991. 144 с.
7. Белінський А. Народ. Нація, держава // Віче. 1994. №9. С. 74–90.
8. Бойко Ю. Шлях нації (Філософ.-світоглядні засади укр. націоналізму). Париж-Київ-Львів: Українське слово, 1992. 126 с.
9. Борисенко В. К. Правда про поліетнічність України // Зб. наук. праць НДІУ. К. : Фоліант, 2006. Т. XI. С. 508–515.
10. Вівчарик М. Національна ідея в контексті розбудови незалежної держави // Розбудова держави. 1993. № 11. С. 59.

11. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів : Львів. обл. наук-метод. ін.-т освіти, 1996. 238 с.
12. Горбань Т. Ю. Українознавчі дослідження в системі наукових закладів України. 1918–1928 рр. // Зб. наук. праць НДІУ. К., 2005. Т. VI. С. 426–439.
13. Горенко-Баранівська Л. І. Культура як українознавство. К. : МЕФ, 2003. 156 с.
14. Горенко Л. І. Культурологія як феномен українознавства // Зб. наук. праць НДІУ. К. : Українське агентство інформації та друку «Рада», 2009. Т. XXIV. С. 137–150.
15. Горський В. Історія української філософії: Курс лекції: навч. посіб. для студ. Вузів. К. : Наук. думка. 1997. 286 с.
16. Грабовський І.М. Ментальність. Особистість. Екологія. К. : Київське братство, 1997. 40 с.
17. Донцов Д. Націоналізм: 3-тє вид. Лондон : Укр. вид. спілка, 1966. 363 с.
18. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд. К. : НДІУ, 2007. 444 с.
19. Єфремов С. Історія українського письменства. К. : «Femina», 1995. 688 с.
20. Залізник Л. Походження українського народу. К. : Бібл. українця, 1996. 80 с.
21. Історія української культури / За загл. ред. І. Крип'якевича. К. : Либідь, 1994. 656 с.
22. Кононенко П. П. Український етнос: генеза і перспективи: історичний нарис. Обухів : Гнип, 2003. 519 с.
23. Кресіна І. О. Українська ідея та національна свідомість: адекватність, мрія чи вигадка // Схід. 1997. № 5. С. 39–48.
24. Мишанич О. Українознавство як світова наукова дисципліна // Українознавство. 2002. Число 1–2. С. 32–35.
25. Навчально-виховні програми з українознавства / НДІ інститут [та ін.] українознавства. К. : Знання України, 2001. 330 с.
26. Нельга О. В. Теорія етносу: Курс лекцій: Навч. посібник. К. : Тандем, 1997. 368 с.
27. Огієнко І. Українська культура. К. : Довіра, 1992. 140 с.
28. Пачовський В. Світова місія України // Хроніка-2000. 1993. № 5 (7). С. 184–197.
29. Печеранський І. Предмет та завдання історико-філософського українознавства (До питання про теорію науки) // Українознавство. 2006. № 3. С. 82–89.
30. Півторак Г. Українці: Звідки ми і наша мова. К. : Наукова думка, 1993. 200 с.
31. Піскун В. Політичний вибір української еміграції (20-і роки ХХ ст.): Монографія. К. : МП «Лесь», 2006. 672 с.
32. Політологія. Кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.: хрестоматія / За ред. О.І. Семківа. Львів : Світ, 1996. 800 с.

33. Радевич-Винницький Я. К. Про методологію українознавства і методологічний статус української мови // Зб. наук. праць НДІУ. К., 2005. Т. V. С. 34–42.
34. Римаренко С. Ю. Самовизначення особи, нації, держави. К. : Видавничий дім «Юридична книга», 1999. 543 с.
35. Сміт Ентоні Д. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія / Переклад з англійської. К. : «К.І.С.», 2004. 170 с.
36. Токар Л. Зміст українознавства. Самопізнання. Україніка. Україністика. Українознавство. Науковий інструментарій українознавства // Українознавство. 2006. 2006. № 2. С. 85–92.
37. Токар Л. К. Українознавство в системі наукових і навчальних дисциплін // Зб. наук. праць НДІУ. К., 2003. Т. I. С. 135–146.
38. Українська етнологія: Навчальний посібник / За ред. В. К. Борисенко. К. : Либідь, 2007. 400 с.
39. Червак Б. О. Український націоналізм: дослідження, інтерпретації, портрети. Дрогобич : Відродження, 1996. 26 с.
40. Яценко Б. Велесова книга – пам'ятка IX століття // Хроніка-2000. 1995. № 1. С. 34–58.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Ковпик Світлана. Про посібник Сергія Єфремова «Українознавство». Режим доступу : <http://archive.ndiuv.org.ua/fulltext.html?id=784>
2. Українознавство: **Електронне наукове фахове видання**. Режим доступу : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>. Періодичні та серійні видання
3. Українознавство: Науковий часопис. Режим доступу : http://journal.ndiuv.org.ua/?page_id=2&lang=uk або ukrajinoznnavstvo.org.ua
4. Половець В. М. Українознавство. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів ВЗО. Режим доступу : [siver-litopis.cn.ua>rab/polovec/ukrainozn.pdf](http://siver-litopis.cn.ua/rab/polovec/ukrainozn.pdf)
5. Українознавство в системі національного виховання. Режим доступу : [osvita.ua>school/method/upbring/363/](http://osvita.ua/school/method/upbring/363/)